

IKKINCHI TILNI O‘QITISHDA VAZIFAGA ASOSLANGAN TILNI O‘RGATISH (TASK-BASED LANGUAGE TEACHING — TBLT) YONDASHUVI

Nozima Raxmatillayeva Nig‘matilla qizi

Ingliz tilini o‘qitish metodikasi kafedrası stojyor-o‘qituvchisi,

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Alimjonova Nargiza Akram Qizi

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola ikkinchi tilni o‘qitishda keng qo‘llanilayotgan zamonaviy metodikalardan biri — Vazifaga Asoslangan Tilni O‘rgatish (Task-Based Language Teaching — TBLT) yondashuvini nazariy va amaliy jihatdan batafsil yoritadi. Maqolada TBLT ning kelib chiqish asoslari, asosiy tamoyillari, dars jarayonidagi bosqichlari, til ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi o‘rni hamda baholash va pedagogik muammolar tahlil qilinadi. Tadqiqotlarga tayangan holda, mazkur yondashuv o‘quvchilarning kommunikativ kompetentsiyasini, nutq erkinligini va mustaqil til qo‘llash qobiliyatini rivojlantirishda samarali metod sifatida baholanadi.

Kalit so‘zlar: TBLT, vazifaga asoslangan o‘qitish, kommunikativ metodika, ikkinchi tilni egallash, vazifa dizayni, til ko‘nikmalari integratsiyasi

I. TBLT ning nazariy asoslari va konseptual mohiyati. Vazifaga Asoslangan Tilni O‘rgatish (TBLT) — bu til o‘qitish metodikasi bo‘lib, unda til o‘rganish jarayoni grammatik shakllarni ketma-ket o‘zlashtirishga emas, balki ma’noga yo‘naltirilgan vazifalarni bajarish jarayonida tilni tabiiy qo‘llashga asoslanadi (Ellis, 2003). “Vazifa” tushunchasi TBLTda markaziy o‘rin tutadi va u o‘quvchilardan tilni ma’lum bir natijaga erishish uchun muloqot vositasi sifatida ishlatishni talab qiladigan faoliyatni anglatadi

(Nunan, 2004). Bu yondashuvning nazariy ildizlari ikkinchi tilni egallash (SLA) tadqiqotlariga borib taqaladi, ayniqsa interaksion nazariya va kirish (input) hamda chiqish (output) gipotezalari bilan bevosita bog'liqdir. Long (2015) ta'kidlashicha, tilni rivojlantirish samarali muloqot jarayonida yuzaga keladigan "negotiation of meaning" orqali sodir bo'ladi, ya'ni o'quvchilar tushunmovchiliklarni bartaraf etish jarayonida tilni chuqurroq o'zlashtiradilar. Shuningdek, Skehan (1998) TBLTni kognitiv yondashuv bilan bog'lab, vazifalar o'quvchilarning e'tiborini ham ma'noga, ham til shakliga muvozanatli tarzda qaratishini ta'kidlaydi. Shu bois TBLT tilni sun'iy mashqlar orqali emas, balki kognitiv jihatdan mazmunli va kommunikativ ehtiyoj tug'diradigan vaziyatlarda egallashni qo'llab-quvvatlaydi. Bu esa tilni real hayotga yaqin kontekstlarda o'rganishga imkon beradi va o'quvchilarning funksional til kompetentsiyasini shakllantiradi (Ellis, 2003; Long, 2015).

II. TBLT dars jarayoni, vazifa turlari va ko'nikmalar integratsiyasi. TBLT amaliyotida dars jarayoni odatda uch bosqichli model asosida tashkil etiladi: *pre-task*, *task cycle* va *post-task* (Willis & Willis, 2007). Pre-task bosqichida o'qituvchi o'quvchilarni vazifa mavzusi bilan tanishtiradi, zarur lug'at yoki kontekstni beradi va vazifani bajarish strategiyalarini ko'rsatadi. Bu bosqich o'quvchilarning kognitiv yuklamasini kamaytirib, vazifaga tayyorgarlikni ta'minlaydi. Task bosqichida esa o'quvchilar juftlikda yoki guruhda real kommunikativ vazifani bajaradilar: masalan, sayohat rejasini tuzish, muammoni birgalikda hal qilish, intervyu o'tkazish yoki loyiha taqdimoti tayyorlash. Bu jarayonda asosiy e'tibor tilning aniqligiga emas, balki muloqotning muvaffaqiyatiga qaratiladi (Ellis, 2003). Post-task bosqichida esa bajarilgan ish tahlil qilinadi, til shakllariga e'tibor qaratiladi va o'qituvchi konstruktiv fikr bildiradi. Ushbu jarayon til ko'nikmalarini integratsiyalashgan holda rivojlantirishga xizmat qiladi, chunki vazifalar odatda tinglash, gapirish, o'qish va yozishni birgalikda talab etadi (Nunan, 2004). Masalan, loyiha vazifasida o'quvchilar ma'lumot

o'qiydi, muhokama qiladi, yozma reja tuzadi va og'zaki taqdimot qiladi. Shunday qilib, TBLT til o'rganishni alohida bo'laklarga ajratmaydi, balki uni kompleks kommunikativ faoliyat sifatida ko'radi.

III. TBLT ning afzalliklari, samaradorligi va amaliy muammolari.

Tadqiqotlar TBLTning o'quvchilarning nutq ravonligi (fluency), kommunikativ ishtiroki va motivatsiyasini oshirishda samarali ekanligini ko'rsatadi (Skehan, 1998; Ellis, 2003). Vazifalar o'quvchilarda tilga nisbatan real ehtiyojni yuzaga keltiradi, bu esa tilni mexanik mashqlar emas, balki maqsadga yo'naltirilgan faoliyat orqali egallashga olib keladi. Bundan tashqari, TBLT o'quvchilarning mustaqil fikrlash, hamkorlikda ishlash va muammo yechish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi, bu esa uni 21-asr ko'nikmalari bilan uyg'un metodga aylantiradi (Nunan, 2004). Biroq, ushbu metodni qo'llashda ayrim murakkabliklar ham mavjud. Masalan, vazifa dizaynini ishlab chiqish o'qituvchidan yuqori metodik tayyorgarlik talab qiladi, shuningdek baholash mezonlarini aniqlash an'anaviy testlardan farq qiladi (Long, 2015). O'qituvchi nafaqat til aniqligini, balki vazifaning bajarilish sifati va kommunikativ samaradorlikni ham baholashi kerak. Shunga qaramay, to'g'ri rejalashtirilgan TBLT darslari til o'rgatishda tabiiylik, faollik va muloqotga yo'naltirilganlikni ta'minlaydi. Natijada o'quvchilar tilni real hayotga moslashgan, funksional vosita sifatida egallaydilar va bu esa zamonaviy til ta'limining asosiy maqsadlariga to'liq javob beradi (Ellis, 2003; Willis & Willis, 2007).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford University Press.
2. Long, M. H. (2015). *Second language acquisition and task-based language teaching*. Wiley-Blackwell.

3. Nunan, D. (2004). *Task-based language teaching*. Cambridge University Press.
4. Skehan, P. (1998). *A cognitive approach to language learning*. Oxford University Press.
5. Willis, D., & Willis, J. (2007). *Doing task-based teaching*. Oxford University Press.

